

godkänna de klämmor som referenten av diskussionen om kyrkosångs- arbetets organisation dir. G. Pettersson uppställt och vilka gingo ut på: 1) att den hittillsvarande centralorganisationen Finlands svenska kyrko- sångsutskott skulle bibehållas och erhålla permanent karaktär samt att 2) utskottet som förut skulle tillsättas av Förbundet för svenskt försam- lingsarbete i Finland och Finlands svenska kantor-organistförening, dock så att den sistnämnda organisationen erhåller 5 representanter och den förstnämnda 4 eller tvärtom mot förut.

Följande dag kl. 10 sammanträdde Kyrkosångsutskottet. Sedan det tagit del av rådplägningsmötets protokoll beslöto samtliga medlemmar att ställa sina platser till förfogande, så att Församlingsförbundet och Kantor-organistföreningen skulle kunna vidtaga de av rådplägnings- mötet föreslagna åtgärderna. Vid sitt årsmöte kl. 11 godkände Finlands svenska kantor-organistförening rådplägningsmötets förslag och utsåg till sina representanter i kyrkosångsutskottet directorerna Sune Carlsson, Elis Mårtensson och John Sundberg samt kantorerna Raf. Cederström och Otto Lillhannus. Sammalunda godkände även Förbundet för svenskt församlingsarbete i Finland vid sitt årsmöte kl. 17 det gjorda förslaget och valde till sina representanter i Kyrkosångsutskottet asses- sor, fil. dr G. Moliis-Mellberg, pastor Oscar Liljequist, direktör Gustav Pettersson och läraren Elis Johansson.

Så har Finlands svenska kyrkokörer mötts till stor kyrkosångshögtid. I glädjen över festens lyckade förlopp har den rikssvenska kyrkosångs- rörelsens målsmän all anledning att deltaga. De bästa och hjärtligaste lyckönskningar till fortsatta framgångar följa de finlandssvenska sångarna. Må ett livande samarbete bringa goda frukter åt våra inner- ligt samhörande organisationer.

Recensioner.

Om Orgel.

Hans Klotz: Über die Orgelkunst der Gotik, der Renaissance und des Barock. Die alten Registrierungs — und Dispositionsgrundsätze. Bären- reiter-Verlag 1931. Erste Lieferung.

De senaste åren ha som bekant fått bevittna en radikal omsvängning in- om såväl orgelbyggnad som orgelspel från en "romantiserande", "affektbe- tonad", "subjektiverande", "modern" stil tillbaka till den äldre, "klassiska", "objektiva", "strukturbetonade", eller hur man nu vill karaktärisera mot- sättningen. (Tyvärr har denna om- svängning ännu allt för litet märkts här i Sverige, vad det nu kan bero på.) — I första kapitlet tar förelig- gande arbete ställning till denna för- skjutning av idealen. I en synnerligen intressant utredning ger han båda riktningarna orätt. Motsatsen affekt — struktur är alltför ensidig; den

måste utvidgas. Varje musikstycke har från denna synpunkt två sidor: dess "Gegenstand" (= vad det innerst vill säga; det som subjektivt måste besjåla interpret och åhörare lika väl som kompositör) och dess "Erschei- nung" (= hela inbegreppet av dess objektiva akustiska framträdande). Det senare består alltså ej blott av dess struktur (här ligger alltså det förra betraktelsesättets ensidighet) = vad som uttryckes i notskriften: to- nernas inbördes höjdförhållanden och relativa tidsförhållanden, utan även av deras absoluta tidslängd (tempo) och verkliga klang (instrumentation, registrering). Det är därför fullstän- digt oriktigt att överlämna dessa se- nare åt spelarnas subjektiva godtyc- ke; de höra in under det objektiva, det som man är skyldig att genom stu- dier etc. skaffa sig säker *kunskap* alltså ej i första hand känsla om.

Härigenom visas en väg vid frågeställningen subjektivt eller objektivt återgivande. Objektivt är att fullt ut göra styckets "Erscheinung" med alla dess kännetecken gällande; subjektiva äro skiftningarna inom de genom denna Erscheinung givna gränserna; dessa skiftningar ha sitt upphov i den "efterskapande" interpretens individualitet och egna upplevelser.

Utifrån denna synpunkt griper sig förf. verket an. Hans grepp om ämnet är synnerligen tacknämligt: efter några allmänt musikhistoriska synpunkter skildrar han inom varje epok för sig och inom varje land först musikens former och orgelns uppgifter inom dem, därefter orgelns disposition och övriga egenskaper samt övergår slutligen till registreringsföreskrifter. Genom denna uppdelning får verket en ovanlig slagkraft. För var och en som sysslar med förklassisk orgelmusik är den en oumbärlig och outtömlig rådgivare. — Men ej endast till utövande organister kan den rekommenderas. På ett ovanligt levande sätt åskådliggöres instrumentets utvecklingshistoria i olika länder, och ett stort antal sakkunnigt kommenterade dispositioner visa de gamles underbara förmåga att med små medel uppnå synnerligen rikhaltiga möjligheter (jämförda med vilka våra moderna orglar äro rena dekadensfenomen!).

Med verklig spänning måste verkets fortsättning motses, där förf. tycks komma in på orgelns "klassiska" och utan gensägelse märkligaste tid: Barocken, med namn sådana som Arp Schnitger och Gottfried Silbermann.

I. S.

För Orgel.

Orgelmusik för gudstjänstbruk — 54 orgelstycken från det 17:de århundradet — samlade och utgivna av Paul Hamburger och Mogens Wöldike, Hansens förlag, Köpenhamn, 3 kr.

Återigen en påminnelse om 1600-talets överflödande rika produktion av orgelmusik! Denna samling upptager ett urval av för praktiskt gudstjänstbruk lämpliga orgelstycken, de flesta koralbearbetningar, hämtade från de många digra samlingsverk och "Denkmåler", som tid efter annan utkommit. Den som har förmånen, äga dylika samlingar, har väl dock knappast kunnat undgå att erfara vissa olägenheter, som äro förknippade

med det praktiska användandet av desamma, nämligen dels det ofta otympligt omfattiga formatet, dels det förhållandet, att det stilistiskt ägnade materialet i regel måste sökas i en mängd olika volymer. Utan tvivel ha dessa nackdelar i förening med ett högt pris utgjort ett icke oväsentligt hinder för resp. samlingars flitiga användning. (Man behöver blott tänka på den risk det faktiskt kan innebära att placera ett dylikt jätteband på spelbordets ofta tungt belastade notställ.) Dessa olägenheter vill utgivarna av föreliggande samling — se företalet — bidra till att afhjälpa.

Samtliga stycken äro, som redan häftets omslag förmäler, valda dels med hänsyn till lämplighet för liturgiskt bruk, dels ock med tanke på förefintliga resurser visavi instrument. Intet av samlingens stycken kräver nödvändigtvis mer än en-manualig orgel utan pedal eller harmonium. Lägges härtill att svårighetsgraden är genomgående synnerligen låg och att priset är moderat, — kr. 3: — torde häftets fördelaktiga egenskaper i yttre hänseende vara vederbörligen pointerade. Att det musikaliska innehållet är av högsta klass, därom borgan redan namnen på de i samlingen representerade mästarna. En liten axplockning torde giva vid handen, att hrr kyrkomusiker här ha en oskattbar tillgång icke endast när det gäller val av postludium och någon gång även introituspreludium utan även vid anordnandet av musikandakter. Alltså: D. Buxtehude: (1637—1707) Puer natus in Betlehem; J. S. Bach: (1685—1750) Nun ruhen alle Wälder; J. Pachelbel: (1653—1706) Allein zu dir, Herr Jesu Christ; S. Scheidt: (1587—1654) Wacht auf, ruft uns die Stimme samt D. Strungk: (1601—1694) Lass mich dein sein und bleiben.

W. Å.

Leif Bergh: 24 Koralforspill för Orgel. Norsk Musikforlag. Oslo. 3:80 kr.

Leif Berghs "24 Koralforspill" äro tydligen skrivna av en man som känner sin orgel. Dessa förspel höra ej till de enklaste; dess komplicerade faktur leder tankarna till Bach, som väl sannolikt här varit den förnämliga förebilden. Stämföringen är ofta mästerligt behandlad: mot en rik figuration rör sig en lugn Cantus Firmus,

varjämte pedalen stundom uppträder med sin självständiga melodi. Den kyrkliga stilen är tyvärr inte alltid genomförd; i N:o 12 och 18 exempelvis insmyger sig en romantisk stilriktning, som i betänklig mån förtär intrycket av *koralförspel*. Men som *helhet* är denna samling förtjänt av goda vitsord, och för den som är nog lycklig att disponera en orgel med stora registreringsmöjligheter skola säkert dessa tonsättningar avslöja många fängslade detaljer.

Jacob Nyvall.

Gregoriansk sång.

Teobald Schrems, Die Geschichte des gregorianischen Gesanges in den protestantischen Gottesdiensten. Veröffentlichungen der greg. Akad. zu Freiburg i. d. Schweiz, herausgg. v. Prof. Dr. P. Wagner. Freiburg 1930. Heft XV (IX + 163 ss.).

P. Basilius Ebel, Das älteste alemannische Hymnar mit Noten Kodex 366 (472) Einsiedeln (XII. Jh.) mit neun Faksimile-Kunsttafeln, Veröff. etc. Heft XVII (?), Benziger & Co. A.-G., Einsiedeln etc. 1930. (115 ss. + 9 planscher).

Under förra året utkommo två nya häften i den av prof. P. Wagner i schweiziska Freiburg ledde serien av publikationer, som sysselsätta sig med den gregorianska musikforskningens intressanta problem. Året före, 1929, utgav dr Freistedt sin lilla men utökta avhandling över Die liqueszierenden Noten des gregorianischen Gesanges (häftet XIV), vars speciella innehåll måhända är mindre nödvändigt att referera i dessa blad (se min rec. i Svensk Tidskr. f. Musikforsk. 1930). Under förberedelse äro ett flertal avhandlingar i Wagners serie och jag hoppas, att den allvarligt sjuke forskaren skall förmå handleda sina adepter till slut. Tyvärr skönjer man nu den snara änden på denna serie i den gregorianska musikforskningens tjänst...

Frågan om i vilken utsträckning de enstämmiga medeltida gregorianska sångerna levat och ev. leva vidare i de protestantiska kyrkorna är ett lika intressant som väldigt problem, vilket omöjigen kan lösas av en enda forskare och avhandling. Schrems har inte heller lyckats häri, vilket väl knappast varit hans avsikt. Men jag har svårt att förstå, varför han väljer en så allmän titel på sitt arbete,

i sht som han i texten talar om att det gäller de *tyska* protestantiska kyrkorna. Skulle det vara emedan han helt ytligt antyder något om Englands och Skandinavien ställning till det gregorianska arvet? I så fall måste man allvarligt protestera här emot. Det är ej heller att begära, att förf. skall kunna tillgodogöra sig Rodhes tyvärr svenskspråkiga arbeten och Franséns i utlandet väl svärfångna utgåva av ärkebiskop Laur. Petris *Notulae* fr. c:a 1567, som visa en så märkligt konservativ hållning (man erinre sig om *gradalets*, *allelujats* med sin vers *tractus* m. m. bibehållande). Men då borde ju försiktigheten ha bjudit honom avstå alledes från att beröra utomtyska förhållanden överhuvud. — Förf. behandlar i 1 kap. Luthers ställning till den greg. sången och försöker att sluta sig till tidens praxis med tillhjälp av de vitt spridda cantionalierna av Spangenberg, Keuchenthal, Ludecus och Eler, medan det 3 kap. också går in på musikaliska ting; den av Wagner uppställda tesen om de två musikaliska dialekterna inom gregoriansk sång stärkes ytterligare i det förf. konstaterar deras existens också i de olika cantionalierna, varvid helt naturligt dessa sångböcker uppvisa den tyska (germanska) dialekten, liksom också detta är fallet i det germanskt influerade Danmark (Abrahamsen). Sverige står däremot övervägande på den romanska sidan i detta hänseende (Moberg). Förf:s framhållande av sydtyska kyrkoordningars starkt konservativa läggning är märkligt: t. o. m. för horae minores hava de där liturgiska föreskrifter, medan en så pass konservativ person som Laur. Petri som bekant ansåg dessa bönetider onödiga el. i varje fall omöjliga att upprätthålla (*Notulae* 1567: jag så att säga med fingret utpekar för ynglingarna... vad som... är för mycket eller allt för betungande för ynglingarna och som därför bör utelämnas, såsom först och främst de fyra bönetimmarna...)

Speciellare läggning har Ebels arbete, som ju utgör en undersökning av hymnariet i en hs. i Einsiedeln (Schweiz; jag har själv använt denna källa vid melodijämförelserna i avh. om de svenska sekvenserna, 1927). Av allmännare betydelse äro dock en hel del av förf:s resultat, trots

materialets snäva ram: han konstaterar, att handskriften i fråga verkligen utförts i Einsiedeln, vilket betyder, att detta kloster, i motsats mot vad man tidigare antagit, redan på 1100-talet prövat den guidonska uppfinningen med neumernas sättande på linjer (i pergamentet äro inristade 5-linje-system, varav en linje är färgad). Detta är av en viss vikt vid bedömandet av frågan om de s. k. usuella neumernas verkliga roll och när Guidos reform verkligen upptogs i de tyska konservativa kretsarna. Viktig är också lösningen av differensbokstävernas verkliga betydelse. Hymnerna i denna hs. äro nämligen försedda med små bokstäver, en för varje av de förekommande tonarterna (den 5 förekommer ej alls, den 6 är repr. av blott tre; tritustonarten träder alltså kraftigt i bakgrunden, vilket anger en mot denna "folkliga" tonart riktad kritik), vilkas närvaro av förf. angives som ett mnemotekniskt hjälpmedel, i det deras direkta hänvisning till de allbekanta psalmtondifferensernas melodiformler hjälpte kantorn att erinra sig vederbörande hymns melodiinitial el. något annat karaktäristiskt i dess melodi. — På handskriften har arbetat två olika skrivare, varav den senares palimpsestförfarande tagit sig uttryck också i korrigeringar av hymnelodierna, så att äldre germanska läsararter borttagits, melodierna sål. "romaniserats" (s. 78) i likhet med vad jag på svenskt handskriftsområde kunnat konstatera (jfr. sekvensavhandl., I, s. 221). — Som andra del av arbetet föreligga de i handskriften förekommande 75 hymnelodierna i vanlig koralnotering med tillhörande anmärkningar.

Carl-Allan Moberg.
(Uppsala).

Körverk:

John Morén: Tolv nya motetter. — A.-B. Nordiska Musikförlaget, Stockholm.

Undertecknad anser det närmast som en förmån att få anmäla föreliggande kyrkliga hymner. Vår svenska kyrkomusiks vördade nestor har måhända aldrig tillföre i sin rika konstnärliga alstring givit så fullödiga uttryck för sitt skapande som i dessa nya motetter. Enhetligheten i stilen, stäm-

föringens subtila linjespel, melodiens upphöjda enkelhet, allt detta känna vi igen från föregående tonsättningar av samma hand. Men till detta kommer här ytterligare; en större frihet i de musikaliska uttrycksmedlen, en dramatisk kraft och en religiös innerlighet av oemotståndlig verkan. Det är att märka, att den kyrkliga stilen ingalunda förlorat något på detta; nej, här har verkligen den sällsynta syntesen *anda och stil* uppnåtts. Det är ett nöje redan att *läsa* dessa kompositioner; vid en genomspelnig stegras intrycket, och ett konstnärligt återgivande bör kunna ge en musikalisk upplevelse av mera ovanligt slag, särskilt kanske för den, som något trängt in i kyrkomusikens kyska men strålände skönhetsvärld. Texterna, som nästan till samtliga motetter äro hämtade direkt ur Bibeln, utgöra givetvis en andlig klangbotten av högsta värde. Bibelord, som man aldrig (åtminstone icke mig veterligt) förut sett tonsatta, återfinner man här, t. ex. "Jag är vägen, sanningen och livet", "Land, land, hör Herrens ord!" och "Så biden tåligt mina bröder intill Herrens tillkommelse". Tack vare dessa "nya" texter komma säkert motetterna att få en vidsträckt användning. Här kan man få en hymn lämpad för andra sönd. i Advent, första sönd. e. Trettondagen, tredje sönd. e. Påsk, Annandag Pingst och andra helgdagar, på vilka man förut saknat lämpliga körsånger. Svårighetsgraden är ej större, än att våra kyrkokörer i allmänhet böra kunna nöjaktigt utföra tonsättningarna, och kompositören har själv med stort förutseende försett sina opus med utförliga nyanserings- och föredragsanvisningar; inte ens andhämtnings-"pauser" äro uteglömda. Detta bör i väsentlig grad underlätta ett inövande, samtidigt som man då också kan på möjligast noggranna sätt följa tonsät-

tarens intentioner. Varje motett är tryckt på sitt särskilda ark i bekvämt format och priset satt så lågt som 20 à 25 öre pr ex.

Om utrymmet medgivit, skulle det varit frestande att här något närmare ingå på de olika sångerna. Alla stå måhända icke på samma konstnärliga nivå; en objektiv granskning får ej bortse från exempelvis en ställvis framträdande stelhet i melodiken eller en och annan kanske onödigt upprepning av vissa textord. Men dessa små brister betyda föga i jämförelse med vad som i det föregående framhållits. Tag bara en sådan motett som "Santerlig, han bar vår kränkhet" med sin Cantus Firmus i tenoren (= Guds rena Lamm) eller "Ve världen för förförelers skull" med sin nästan dramatiska accent i första delen och som verkningsfull motsättning det av oändlig renhet genomskimrade durslutet "Sen till, att I icke förakten någon av dessa små", Eller lyssna till "o Herre Gud, var mild och god" och dess jublande fugato "Så skola vi med gott behag Dig sjunga på den stora dag". I våra hjärtan förnimma vi ett gen-

svär till dessa toner; ett sådant gentryckt på sitt särskilda ark i bekvämt svar är kanhända till sist det enda verkligt säkra kriteriet på andlig musik.

Som en "slutönskan" endast detta: Må nu dessa "Tolv nya motetter" få den spridning de förtjäna, och må de i rikt och välsignat mått få tjäna den höga och heliga uppgiften att lända församlingen till uppbyggelse och dess Herre till ära!

Jacob Nyvall.

Solosång.

Elof Axén: Påsknatt (Augustin Kock) för en röst med piano. A.-B. Nordiska Musikförlaget, Stockholm 1; 50 kr.

Elof Axéns solosång "Påsknatt", lider av en viss ojämnhet i stilen, som företer en blandning av psalmtön, folkvisa och rent profan musik. Man märker dock att tonsättaren hela tiden noga sökt följa diktens stämningsinnehåll: första delens dystra dödsstämmning kontrasterar sålunda verkningsfullt mot slutstrofens strålande påskjubel, som äger en nästan extatisk underton. Den musikaliska kompositionen höjer sig väl knappast till diktens inspirationsnivå men utgör likafullt ett tacknämligt bidrag till den nutida andliga tondiktningen.

Jacob Nyvall.

Val.

Till innehavare av förenade tjänster ha valts:

i Gestad, Älb., M. Sundberg därstädes,

i Väderstad, Östg., E. Johansson, Dädesjö,

i S:t Peder, Gbl., A. Blomgren, Broddetorp,

i Gammelstad, Nbt., J. Sandström, Antnäs,

i Härkeberga, Upps., G. Ölund, Harparanda,

i Ö. Emtervik, Vrml., E. Gustavsson, Vasselhyttan,

i S. Råda, Vrml., K. V. Findahl, därstädes,

i Haurida, Jönk., A. Friberg, Malmö.

i Brågarp, Mlm., H. Andersson, därstädes,

Till kantor i Vanstad och Tolånga F. Sandberg, Växjö.

Meddelanden.

Liturgisk-musikalisk Instruktionskurs

hölls i Växjö d. 6—9 juli anordnad av K. S. V. för stiftets präster och organister. Deltagareantalet uppgick till omkr. 50, till övervägande delen organister.

Kursen öppnades genom ett hälsningsanförande i Domkyrkan av H. H. Biskop Reuterskiöld.

Såsom lärare och föredragshållare vid kursen tjänstgjorde kyrkoherde Allard, domkyrkvicestator Adell samt musikdirektörerna André och Becker.

"Den svenska högmässan" var ämnet för kyrkoherde Allards första föredrag, vilket hölls i omedelbar anslutning till öppningshögtidigheten i domkyrkan. Å Folkskoleseminariets samlingsal, dit kursen till största delen var förlagd, talade kyrkoherde